

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת נשא תשע"ד

האם כדאי להיות נזיר?

הנזירות - ענין שלילי או חיובי?

התורה מצוה בפרשתנו: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנָדָר נָדָר נְזִיר לְהִזִּיר לַה'". לא ישתה יין, לא יטמא למתים, חייב לגדל פרע שער ראשו, ועוד (במדבר ו). התורה לא מחייבת שום אדם לקבל נזירות, אבל מי שקיבל נזירות, התורה מצוה עליו כיצד להתנהג. וצריך לברר: מהו יחסה של התורה אל הנזירות? האם מחשיבה התורה את הנזירות כענין חיובי ביסודו, או שהנזירות היא ענין שלילי, שהתורה אינה מעוניינת בו, ורק נותנת דינים למי שמחליט בכל זאת לקבל על עצמו נזירות. בגמרא נראה, שחז"ל נחלקו בשאלה זו. יש תנאים שאומרים שהנזיר הוא חוטא, ולמדו זאת ממה שכתוב בחטאת נזיר טמא, "וְכִפֶּר עָלָיו מִאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ" (שם, יא), משמע: הנזיר חטא בנזירותו, שציער את עצמו מן היין (תענית יא, א), והזיר עצמו מטובתו של הקב"ה, ולעומת זאת, יש דעה אחרת בחז"ל, ולפיה הנזיר הוא קדוש (שם), שהרי כתוב בנזיר "קִדְשׁ יִהְיֶה" (במדבר ו, ה). אם כן, לכאורה מחלוקת יש כאן, האם הנזירות היא ענין חיובי שהתורה מעריכה אותו, או ענין שלילי, שהתורה אינה מעוניינת בו.

אבל חושבני שאין כאן ממש מחלוקת¹. אי אפשר לומר, שמי שאמר שהנזיר נקרא חוטא סובר שהנזירות היא תמיד ענין של חטא. הרי המלאך שנגלה אל אמו של שמשון אמר לה: "כִּי נְזִיר אֶלְקִים יִהְיֶה הַנְּעָר מִן הַבֶּטֶן, וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים" (שופטים יג, ה). כלומר, זהו התנאי שבנך יצליח להושיע את ישראל, שישמור את הנזירות. [ואכן, ברגע שנכשל ואֶפְשָׁר לדלילה לגלח את שער ראשו - איבד את כוחו ונפל ביד פלשתים (שם טז, יז-כד)]. הרי שהנזירות של שמשון היא מקור לקדושה המיוחדת ולכח המיוחד שהיה לו. אם היתה הנזירות ענין של חטא, לא היה ה' מורה למלאך לומר כן לאמו של שמשון.

גם שמואל הנביא היה נזיר לפי דעה אחת במשנה (נזיר טו, א), [וכן פסק הרמב"ם² (הלכ' נזירות פ"ג ט"ז)]. אמנם לא היה נזיר על פי ציווי ה', אך חנה אמו נודרת בתפלתה, שאם ימלא ה' את משאלתה ויתן לה בן, הוא יהיה נזיר לה' (עי' שמו"א א, יא, וברד"ק ובמצודות שם). אם היתה הנזירות ענין של חטא בכל מקרה, איזה מין נדר הוא זה, שבנה יהיה נזיר? הרי כדי לזכות לבן צריך לקבל איזה ענין של מצוה, ולא של עבירה! אלא ודאי מוכח מכאן, שלא תמיד הנזירות היא ענין שלילי. היא יכולה גם להיות ענין חיובי.

[אגב, חשבת, למה באמת קיבלה חנה נזירות עבור בנה שיולד? אולי אפשר לבאר כך: הרי מתי התפללה חנה ונדרה את נדרה? - ביום שנתמנה עלי לשופט (רש"י שמו"א שם, ט). מתי נתמנה עלי לשופט? - לאחר שמשון נפל ביד פלשתים, או לאחר שמת (שהרי עלי הכהן היה השופט לאחר שמשון)].

ממילא, כיון שמשון החל להושיע את ישראל מיד פלשתים ולא הספיק לסיים את המלאכה, ועדין ישראל משועבדים לפלשתים, רוצה חנה שבנה יהיה הממשיך של שמשון, לכן היא נודרת שגם בנה יהיה נזיר כשמשון, וקדושת הנזירות של שמשון תמשך אצלו. וכך באמת היה. קדושת הנזירות של שמשון נמשכת אצל שמואל, ושמואל המשיך את מה שהתחיל שמשון - הכה את הפלשתים, ורדף אותם בהצלחה כל ימי חייו. עכ"פ, חנה רואה מעלה בדבר הזה, שבנה יהיה נזיר (לפי אותה דעה, ששמואל היה נזיר).

גם עמוס הנביא, כשהוא מונה את הטובות שעשה ה' לישראל, הוא אומר (בין השאר): "וְאֶקְרָא מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים" (עמוס ב, יא). "השוה אותו הכתוב לנביא" (רמב"ן במדבר ו, יד), שהנבואה והנזירות שתיהן מתנות טובות שנתן לנו ה'. מתנה אחת היא שיש נביאים בעם ישראל, שזוהי ודאי מתנה גדולה, שאדם יכול להגיע למדרגה רוחנית כזו, לדעת עתידות ולהשיג השגות גבוהות בחכמה האלקית; והמתנה השניה היא שיש נזירים בעם ישראל - "וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים" - שנתתי לכם את האפשרות להיות קדושים בקדושת נזירות. הרי שזוהי מעלה גדולה, ולא חסרון, להיות קדושים בקדושת נזירות. אלא שצריך להיות ראוי ומתאים לזה, ולקבל אותה מתוך כוונה רצויה. אם אדם מקבל את הנזירות ומקיים אותה רק מתוך כעס, אז היא באמת ענין של חטא. אבל אם אדם באמת רוצה לעבוד את ה' ולשבור את מידותיו ותאוותיו, אז הנזירות היא מעלה וענין של קדושה³.

מצאנו באמת נזיר אחד שהיה רשע, והנזירות נהפכה לו לעונש, וזה אבשלום, שהיה נזיר עולם (נזיר ד, ב), אך לא השתמש בנזירות לטובה, אלא "נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו" (סוטה ט, ב), כמו שמפורש בתנ"ך, ששערו הסתבך באֶלְהָ, ונשאר תלוי בין השמים ובין הארץ, עד שבא יואב והרגו (שמו"ב יח, ט-טו). אם נזירות היא מעלה גדולה כל כך, למה היא הזיקה לאבשלום? מפני שהנזירות היא מעלה גדולה רק כשמשתמשים בה כראוי. כשלא משתמשים בה כראוי, וכשהיא גורמת לנזיר להתגאות - היא נהפכת לו לרועץ, והנזיר רק נענש על הנזירות שקיבל.

שמעון הצדיק והנזיר שבא מן הדרום

אחד מהסוברים שהנזיר נקרא חוטא הוא שמעון הצדיק (נדרים י, א), ודווקא הוא מביא דוגמא, מתי הנזירות היא כן טובה.

הגמרא מספרת על שמעון הצדיק, שִׁמְעוֹנִי לא אכל אֶשֶׁם נזיר טמא⁴, כי חשש שמא "כְּשֶׁהָיָה תוֹהֵיךְ נִזְרִין, וְכִשְׁהָיָה מִטְמְאִין וְרַבִּין עליהן ימי נזירות [מחמת שצריכים למנות את ימי הנזירות מן ההתחלה] מתחרטין בהן, ונמצאו מביאין חולין לעזרה"⁶ (שם

אם הוא צדיק גדול, מפני שקשה לנו מאד להזהר מטומאה. יש הרבה מקומות שאי אפשר לדעת אם אין שם קברים, כל הזמן מגלים ומוצאים קברים, ונזיר הרי צריך להזהר מטומאה. זו אחת הסבות למה לא כדאי היום לקבל נזירות, חוץ מהטעם הנוסף, שהיום אי אפשר להקריב את הקרבנות שהנזיר חייב בהם, כי אין בית המקדש קיים, כך שהנזיר לא יוכל לסיים את הנזירות כפי שצריך.

כיצד צריכה להראות תענית?

בהפטרה של יום הכיפורים בשחרית, ישראל שואלים את הקב"ה: "למה צמנו ולא ראית, ענינו נפשנו ולא תדע?" (ישעיהו נח, ג) מצפים לראות את ישועת ה' בעקבות הצום, ולא תמיד היא מגיעה. למה? אומר הנביא בשם ה': "הן ביום צמכם תמציאו חפץ וכל עצביכם תנגשו. הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרף רשע, לא תצומו כיום להשמיע בפרום קולכם". אתם לא צמים כדי שה' ישמע בקולכם. הראיה, שלא אכפת לכם שעניים צועקים אל ה' מחמת שאתם מדכאים אותם. סימן שאינכם מתענים כדי להתקבל לפני ה'.

אז מה כן צריך לעשות? - "הלוא זה צום אכתיהו: פתח חרצבות רשע, הטר אגדות מוטה, ושלח רצוצים חפשים, וכל מוטה תנתקו. הלוא פרס לרעב להקמך ועניים מרודים תביא בית, פי תרצה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם" (שם, ו-ז). כשעושים את הדברים האלו, אז מצטרף לזה גם הצום, ופועל את פעולתו בשמים⁸. "אז יפקע פשחך אורך וארכתך מהרה תצמח... אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני" (שם, ח-ט). אבל רק צום, בלי התחשבות בין אדם לחברו, ובלי שיפור המדות - זהו צום חסר טעם. במקרה כזה היושב בתענית נקרא חוטא, כי הוא מצער את גופו ללא שום תועלת.

ולא רק עבירות שבין אדם לחברו הנביא אומר שם שצריך לתקן, אלא גם עבירות שבין אדם למקום. "אם תשיב משבת ורגלך עשות חפציך ביום קדשי, וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד... אז תתענג על ה' והרפתיתך על בנותי ארץ, והאכלתיהך נחלת יעקב אביך" (שם, יג-יד), נחלה בלי מצרים, כמו יעקב אבינו (שבת קיח, א). הרי שהשבת, שהיא מצוה שבין אדם למקום, גם כן מעכבת את התשובה, והתענית לא מועילה בלי שיתקנו ענין זה.

גם בהפטרה של יוה"כ במנחה כתוב אותו דבר. אנשי נינה מתכסים שקים, מענים את נפשם, אפילו את הבהמות הם מענים (ינה ג, ז), אבל לא זה העיקר. העיקר הוא - "וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם" (שם, ח). לא נאמר "וירא האלקים את שקם ואת תעניתם", אלא "וירא האלקים את מעשיהם פי שבו מדרכם הרעה" (שם, י; משנה תענית טו, א). אם אדם עושה מהתענית עיקר, שהתענית כשלעצמה מועילה, או הנזירות כשלעצמה מועילה, אז זה לא טוב. הוא חוטא. כשהוא עושה את זה בתור עבודת ה', להתחזק בין אדם למקום ובין אדם לחברו, בכל המצוות, אז התענית או הנזירות רצויה, ויכולה להביא אותו למדרגות גבוהות.

גם בהפטרה של תענית צבור אנו אומרים, "שמרו משפט ועשו צדקה" (ישעיהו נו, א), ויחד עם זה "שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל רע" (שם, ב), שצריך לתקן גם עבירות שבין אדם לחברו וגם עבירות שבין אדם למקום. רק יחד, אז

ט, ב). ממילא לא היה שמעון הצדיק אוכל מקרבן כזה, כדין חולין שנשחטו בעזרה שאינן נאכלים. ובכל זאת, פעם אחת כן אכל שמעון הצדיק מאשם נזיר טמא, וכך היה המעשה, כפי שמספר שמעון הצדיק בעצמו: "פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי, וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה?" - הרי בתום ימי הנזירות תהיה חייב לגלח את שערך, ולא ישאר ממנו כלום⁷! וא"כ למה קבלת עליך נזירות? - "אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם [ע"י שיפתי ללכת אחר מראה עיני]. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך... העבודה, שאגלחך לשמים! החליט לקבל נזירות ולגלח את שערך, כדי להכניע את יצרו. נשקו שמעון הצדיק על ראשו ואמר: "כמותך ירבו נודרי נזירות בישראל! עליך הכתוב אומר, איש פי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה". הנזירות שלך היא באמת לשם שמים, וגם אם נטמאת אפשר לאכול את האשם שלך. אין כאן שום חשש לחרטה. זה נזיר אמיתי לשם ה'.

הרי שגם שמעון הצדיק, שהוא מהסוברים שהנזיר נקרא "חוטא", מודה שישנם מקרים בהם הנזירות רצויה וטובה - "כמוך ירבו נזירי נזירות בישראל" - וזהו כשעושים אותה לשם שמים, כדי לא להשתעבד לתאוות עולם הזה, וכדי להגיע לקרבת אלקים, כפי שעשה אותו נזיר. במקרה כזה הנזיר הוא באמת קדוש, ולא חוטא, והנזירות היא רצויה טובה.

וכך גם תענית. הגמרא הרי משנה במידה מסוימת בין תענית לנזירות (שהרי בניזירות אדם נמנע מיין, בדומה לתענית שבה אדם נמנע מכל מאכל) ואומרת, שכל היושב בתענית נקרא קדוש, שהרי אצל נזיר כתוב: "קדש יהיה". מצד שני הגמרא אומרת, שכל היושב בתענית נקרא חוטא, שהרי הנזיר נקרא חוטא, שנאמר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש". איך מתיישבות שתי ההגדרות הסותרות האלה? אומרת הגמרא: "הא דמצי לצעורי נפשיה, הא דלא מצי לצעורי נפשיה" (תענית יא, א). אם יכול להתענות ויחד עם זה לא למעט במלאכת שמים ולהתבטל מהלימוד, אדרבה להרבות בתורה ויראת שמים, אז נקרא "קדוש". אבל אם התענית מחלישה אותו עד כדי כך שגורמת לו לבטל תורה, הרי זה חוטא. אסור להתענות בתנאים כאלו, חוץ מאשר בימים שאנו חייבים להתענות בהם ע"פ ההלכה, או כשהציבור קובע תענית בשביל שיעשו תשובה.

בימי יהויקים מוצאים בתנ"ך ש"קראו צום לפני ה' כל העם בירושלם, וכל העם הבאים מערי יהודה בירושלם" (ירמיהו לו, ט), נינה קוראת צום לחזור בתשובה על מה שנעשה בה (ינה ג, ה), וגם מרדכי ואסתר הרי גזרו על היהודים אשר בשושן לצום (אסתר ד, טז-יז), ו"דברי הצמות ונצקתם" יחד עם השתדלותה של אסתר אכן הועילו להם לצאת ממיתה לחיים (עי' מגילה טו, ב). הרי שהתענית יש לה מעלות גדולות, והנזירות יש לה מעלות גדולות, אבל בתנאי שהן באות עם רצון להתקרב לקב"ה, לא סתם מתוך כעס, כגון שאמר "אהיה נזיר ולא אלך אליך" וכיו"ב, אלא במטרה להיות קרובים לה' ולהדבק בו ולהיות רחוקים מיצר הרע, אז זו נזירות טובה, ובלבד שאדם יודע לאמוד את עצמו שיוכל לשמור את כל הלכות הנזירות. היום, למשל, לא טוב שאדם יקבל על עצמו נזירות, אפילו

התשובה מושלמת. בלי זה - התענית לא מועילה.

רחמנא לְפָא בעי

וכשעושים צדקה - "שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה" - גם אז תלוי כמה לב יש בזה. הגמרא מביאה על נקדימון בן גוריון, שהיה עושה הרבה צדקה עם העניים, ובכל זאת נענש והפסיד את כל רכושו. למה? - לפי לשון אחת בגמרא, מפני שכל מה שעשה עשה לכבודו (כתובות סו, ב - סז, א). הרי שאם חסר הלב - המצוה שוה הרבה פחות, ואין בה מספיק זכות כדי להציל מן העונש.

אפילו בתורה, ללמוד תורה זה ודאי טוב, אפילו כשלומד שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכל זאת אם כל התכלית היא רק ה"שלא לשמה", אז זה לא טוב. רצוי לכוון שמתוך השלא לשמה יבוא לשמה. כי רחמנא לְפָא בעי (עי' סנה' קו, ב). הוא לא צריך את השפתים שמתנועעות, ולא את הידים שנותנות צדקה, אלא את הלב. אם עושים את הדברים בלי לב, חסר חלק גדול מהערך. לא שאין ערך בכלל, ודאי שיש ערך גם למצוות שנעשות שלא לשמה, ויותר טוב להיות תלמיד חכם שלא לשמה מאשר להיות עם הארץ לשמה⁹, אבל כמה שעושים עם יותר לב זו מדרגה אחרת לגמרי. הרבה תלוי כמה יש לב במצוה, או כמה אין לב במצוה.

גם בתפילה הרי מובא שטוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, אבל אם אדם עושה רק כדי להשמיע את קולו הנעים, זה רע מאד. על זה נאמר "נְתַנָּה עָלֵי בְּקוּלָהּ עַל פֶּן שְׁנֵאתִיהָ" (ירמיהו יב, ח; חיי אדם כלל כ"ט ס"ג). אמנם זהו דבר גדול לשיר זמירות לה', דוד נקרא "נְעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל" (שמו"ב כג, א), וחז"ל אומרים על נבות היזרעאלי שקולו היה נאה, והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסים לשמוע קולו, ובגלל פעם אחת שלא עלה - נענש מן השמים ואירע לו מה שאירע (מל"א

כא), על שלא עלה לירושלים לכבד את ה' ממה שחננו (פסיקתא רבתי, הביאה הגר"א בביאורו לשר"ע אר"ח סי' נ"ג סי"א), אבל אם אדם מזמר לה' רק כדי להתגאות בחזנות שלו, על זה הפוסקים המליצו את הפסוק "נְתַנָּה עָלֵי בְּקוּלָהּ עַל פֶּן שְׁנֵאתִיהָ". כל הדברים הטובים, צריך שיהיה לב מאחוריהם. לב של נתינה לה', של דבקות בה'. אז באמת הנזירות היא מעלה גדולה, והתענית היא מעלה גדולה. [ולומדי תורה, גם אם רוצים להתענות לשם שמים, לא כדאי שיתענו תעניות שאינן מעיקר הדין, כי על ידי זה באים למעט בלימודם מחמת חולשה וקושי התענית, ויצא שכרם בהפסדם (משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק צ')].

כמוכן, כל הדברים האלה נאמרים כלפי נזירות שהיא לכבוד ה' יתברך. לא להבין ח"ו שיש איזו מעלה במה שהנוצרים קוראים "נזירים", שאלה כלל לא עובדי ה' אלא עובדי אותו האיש, וגם הנזירות שלהם היא לא הנזירות שהתורה רוצה. הם קוראים לנישואין עבירה, בעוד שנישואין הם אחת המצוות הגדולות אצלנו. ודאי לא לנזירים הנוצרים אנו מתכוונים, וגם לא לראש הקטולים, שהנוצרים קוראים לו "אב", ואנו קוראים לו "אבי אבות הטומאה", לא לאלה הכוונה שלנו, אלא רק לנזירים שהם עובדי ה' באמת וישר, אלה יכולים להחשב למעלה גדולה, שהנביא אומר לנו "וְיִצְאֵי מִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים".

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. וכפי שייסד לנו הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל, שבעניני אגדה וקבלה לא שייך מחלוקת, אלא שני הצדדים אמת, ומלמדים אותנו בחינות שונות פנינין (עי' מכתב מאליהו ח"ב עמ' 173, וח"ג עמ' 353). [ועוד אמרו בדרך צחות, שכאשר הגמרא אומרת (בעניני אגדה) שדעתו של זה "פליגא" על דעתו של זה, כוונתה לומר, ש"פליגא" מן האמת נמצאת בדברי זה, ו"פליגא" בדברי זה, וממילא כדי לקבל את האמת במלואה יש לצרף את שתי הדעות יחד].
2. והנפקא מינה מזה היא, שהאומר "הריני כשמואל הרמתי" - הרי זה נזיר עולם (רמב"ם שם). [וכבר דנו האחרונים בשאלה, אם שמואל היה נזיר עולם, איך נכנס למשכן שילה, והרי היה פרוע ראש, ואסור לשום אדם להכנס למקדש כשהוא פרוע ראש (רמב"ם הלכ' ביאת מקדש פ"א הי"ז. ועי' אור שמח שם מה שתיירץ על זה). עוד דנו האחרונים, איך שייך את אגג לפני ה' בגלגל (שמו"א טו, לג), והרי אסור לנזיר להטמא למת. ואכמ"ל].
3. ובענין האם נזיר נקרא חוטא או לא, עי' גם תוס' (ב"ק צא, ב ד"ה אלא שציער), ומכתב מאליהו (ח"ה עמ' 42).
4. היינו, קרבן אשם שצריך להביא נזיר שנטמא למת, לאחר שנטהר מטומאתו.
5. מתחרטים על מעשיהם הרעים, ורוצים לעשות תשובה ולהגן על עצמן מן היסורים (תוס' ור"ן שם).
6. אמנם חרטה בלא התרת חכם אינה עוקרת את הנזירות, אך כיון שלבו של נזיר זה אינו שלם עם קבלת הנזירות שלו, יש כאן בחינה דקה של "חולין שנשחטו בעזרה" (ר"ן ורא"ש שם). אך עי' ברשב"א שיש מי שפירש שהוי ממש חולין שנשחטו בעזרה [ועי' בשיעורי הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ובשיעורי הגר"ד פוברסקי זצ"ל שביארו, שמאן דאמר זה ס"ל כשיטת המב"ט המובאת במהרי"ט (ח"ב סי' כ"ב), שמן התורה מהני פתח לבטל הנדר אף בלי התרת חכם].
7. עי' במדבר (ו, יח).
8. ואמרו חז"ל: "אגרא דתעניתא - צדקתא" (ברכות ו, ב). שעיקר קיבול השכר על התענית, הוא לא על התענית עצמה, אלא על "שנותנין צדקה לערב לפרנסת העניים שהתענו היום" (רש"י שם).
9. היינו שהוא עם הארץ מחמת שאינו רוצה ללמוד תורה אלא לשמה, וכיון שאינו יכול לעשות כן - אינו לומד כלל, ונשאר עם הארץ.